

Stormvarningssignaler

Sedan urminnes tider har sjöfolk försökt att av molnens utseende, gårdar kring solen, morgon- och aftonrodnad, den blå lågan i den i havet nedgående solens sista sken, vattennivåer, strömsättning med mera, utläsa kommande väder och risken för en annalkande storm.

Först under tidigt 1700-tal började mer eller mindre vetenskapliga idéer kring väderförutsägelser slå rot. Problemen var att kunna samla in data tillräckligt snabbt, tolka dem rätt, göra en säker prognos och sedan nå ut till de man ville varna. Möjligheterna kom först kring mitten av 1800-talet med ökad kunskap om meteorologi och med telegrafi.

Robert Fitzroy (1805–1865), viceamiral och stormvarningssystemets grundare.

Kungen beordrade den meteorologiska centralanstalten i Observatorielunden i Stockholm att sända ut stormvarningar från 1904 vilket resulterade i ett officiellt stormvarningssystem runt våra kuster. Utbyggnaden startade 1905 men första världskriget fördröjde utbyggnaden och då uteblev varningarna helt. 1918 återupptogs utbyggnaden och Dalarö blev

försedd med stormvarningsmast på Lotsberget i början av 1920-talet. Lotsstationerna ansvarade för varningssignalerna på master och anslagstavlor. Stormvarningssystemet upphörde 1952.

Skepparna på segel- och ångfartyg och lotsar fick nu tillgång till pålitlig och uppdaterad väderinformation som i hög grad var till stor hjälp vid planering och hantering av sjöfarten.

Dalarö ström, en del av Landsortsfarleden nedanför Lotsberget, bar i hundratals år en aldrig sinande

Klot	Tratt	Kon över kon	Tratt över tratt	Kon
Kuling utan angiven riktning	Kuling mellan S och V	Kuling mellan N och O	Kuling mellan S och O	Kuling mellan N och V
Klot över kon	Klot över tratt	Kon över klot	Tratt över klot	Kon över tratt
Storm mellan N och V	Storm mellan S och V	Storm mellan N och O	Storm mellan S och O	Storm utan angiven riktning

Symbolerna för kuling och storm är klot, kon och tratt i olika kombinationer.

ström av skepp och fartyg av de flesta nationaliteter. Segelskeppen ankrade upp nattetid men från ångfartygens tid pågick lotsningen dygnet om. Fartygens lanternor och fyrar möjliggjorde detta. Sjötrafiken för denna, Sveriges viktigaste farled, varierade i betydelse med vissa ansträngande perioder, som t.ex. krigsåren. Innan järnvägen kom från ca 1875 var

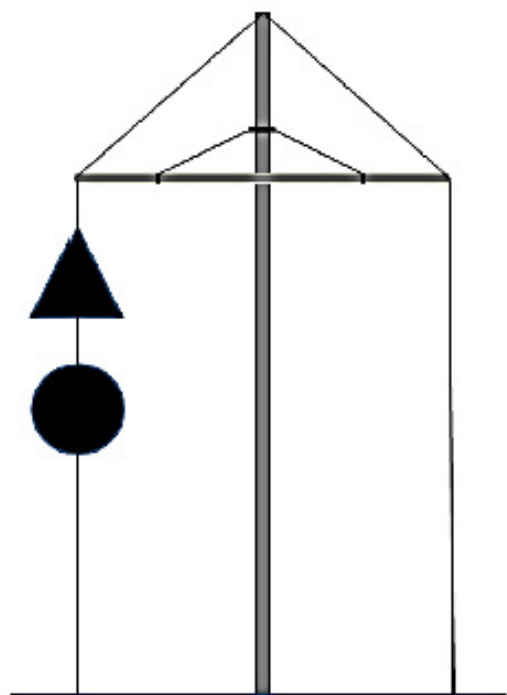
denna farled till slutet av 1800-talet livsviktig för export, import och kulturutbyte.

Anders Franzéns historiska gärning gav Sverige och Stockholm den i alla avseenden största turistattraktionen, VASA. Han ville även lyfta Dalaröns historia och betydelse som Stockholms uthamn. Anders Franzén såg till att under nära 10 år, kring 1880, var en vädersignal symboliskt hissad. Tyvärr avled Anders alldeles för tidigt och långsiktigheten för stormvarningsmasten var inte säkrad.

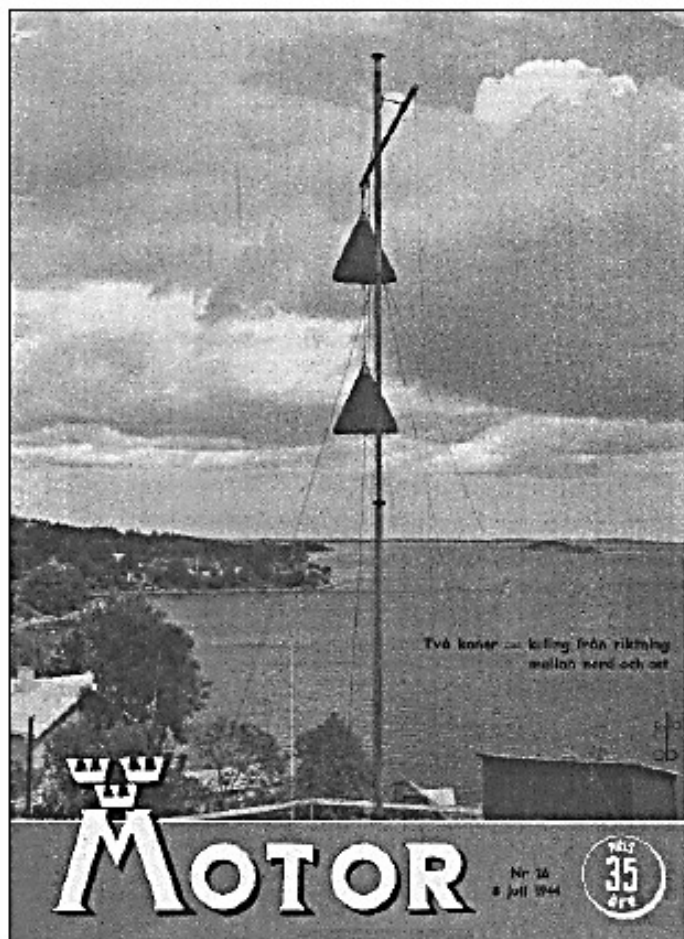
Med denna stormvarningsmast vill Dalarö Hembygdsförening också påminna om Dalaröns historiska betydelse. Det 30-åriga kriget slukade pengar och 1636 förlades Tull- och Lotsstation på Dalarö. Tull gav pengar och lotsen förhindrade tidigare smuggling och en sorts garanti att lasten kom fram utan grundkänning. Alltsedan dess blev Dalarö Sveriges största lotsplats. Vinga, utanför Göteborg, den näst största.

Extremt antal fartygsrörelser på Dalaröström noterades under krigsåren 1914 – 1918 och framför allt 1939 – 1945 då stora delar av Östersjön var minerad och dessutom med aktiva tyska ubåtar. Under krigsåren t ex 1942 ca 800 fartyg per månad d.v.s. 25 – 30 per dygn. 40 fartyg vid dygnstoppar!

Då hördes ofta fartygens ljudsignal som markerade behov av lots och samtidigt betydde det inkomster till lotsfamiljerna. Numera är Dalaröström vintertid en öde farled.

Stormvarningsmast med en kon över klot hissad. Vilket betyder storm mellan nord och ost.

Så här såg omslaget ut till tidningen Motor från 1944. Bilden är från Lotsberget och här var två koner hissade som betydde kuling från riktning mellan nord och ost. Notera skjulet ner till höger. Där förvarades stormvarningssymbolerna klot, kon och tratt. Kon och trattsymbolen var samma. Man vände den bara åt rätt håll.

Nu har DHF tagit över hanteringen av stormvarningsmasten. Haninge kommun har skrivit ett markanvändningsavtal och företaget Metrik i Länna har på ett säkert sätt återskapat och restaurerat stormvarningsmasten.

Vad hände med Tullen?

– Förtullning upphörde 1928. Kustposteringen förlagd där Tullhusets restaurang nu finns, upphörde 1996.

Vad hände med Dalarö lotsstation?

– 1979 sista lotsen på Dalarö, Kurt Sjöblom, utför den sista lotsningen.
– 1984 Dalarö upphör att vara lotsplats.

Text: Anders Bengtsson, Gösta Maijgren.

Bilder: Anders Bengtsson, Wikipedia, tidn. Motor.